

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

Η Ο Μ Ο Σ Α Ρ Ι Ε Ν Σ

Μ Ε

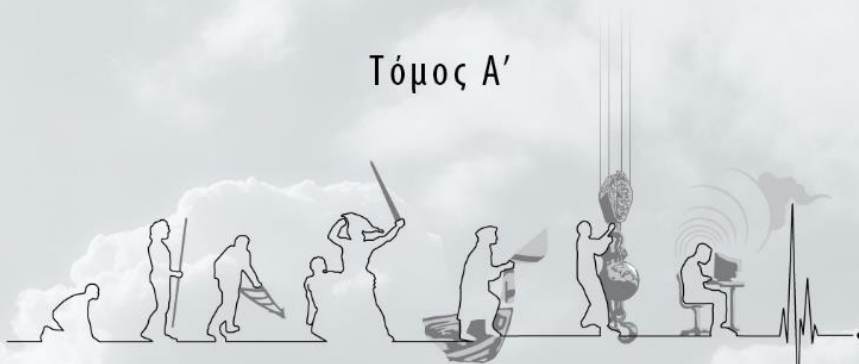
Ο Τ Ε Λ Ε Υ Τ Α Ι Ο Σ Τ Ο Υ Γ Ε Ν Ο Υ Σ

Κ Ρ Ε Σ Ε Ν Τ Ο ;

Τ Ω Ν Α Ν Θ Ρ Ω Π Ω Ν

Δ Ο Κ Ι Μ Ι Ο

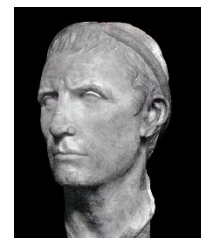
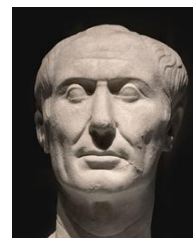
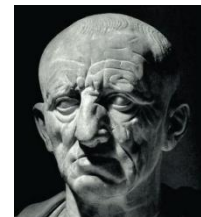
Τ ό μ ο ς Α '

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

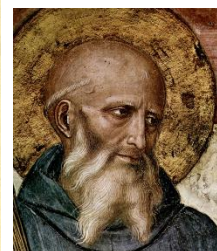
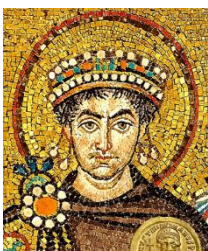
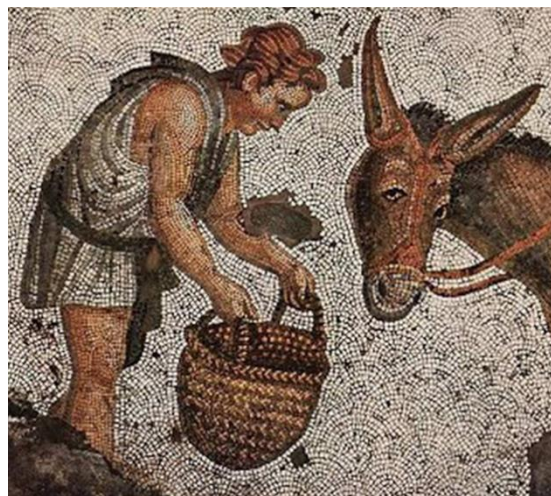
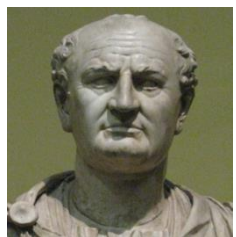
Παρουσίαση 12

*Οι συμπρωταγωνιστές μέχρι και τους
Μεσαιωνικούς χρόνους. Ρώσοι*

Η παρακάτω παρουσίαση του δοκιμίου συμπυκνώνει την έντυπη έκδοση, διευκολύνοντας παράλληλα την προσβασιμότητα του αναγνώστη σε ένα σύνθετο εγχείρημα, μέσω του οπτικού και διαχειριστικού πλεονεκτήματος μιας διανθισμένης και με πρόσθετη εικονογραφία ηλεκτρονικής παρουσίασης

Οι προσφυγή του απαιτητικού ερευνητή αναγνώστη στο έντυπο κείμενο προσφέρει αναλυτικότερη αποτύπωση του ορίζοντα των γεγονότων και τα τεκμηριώνει συστηματικά μέσω υποσημειώσεων με βιβλιογραφικές κυρίως αναφορές.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

HOMO SAPIENS

Μ Ε

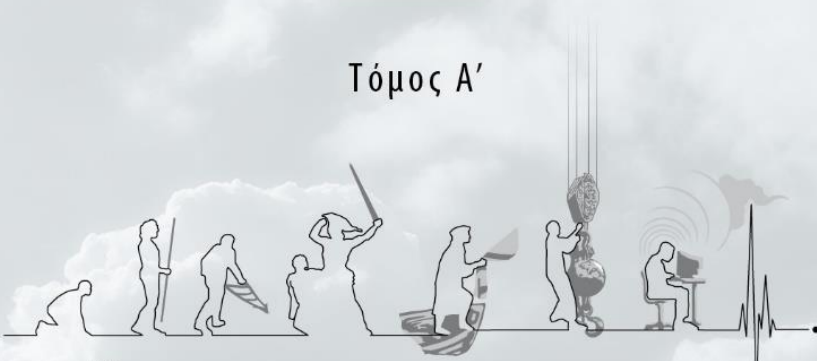
Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΡΕΣΣΕΝΤΟ;

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

Τόμος Α΄

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

Σύνοψη περιεχομένων Α΄ τόμου

- Οδοιπορικό στο δοκίμιο
 - Πρώτο Κεφάλαιο
 - Πολυδιάστατο της προέλευσης του «συμβάντος» homo sapiens
 - Γένεσις, ελεύθερο βάδην στην Προϊστορία
- Δεύτερο Κεφάλαιο
 - Πρώτο μέρος της ιστορικής περιόδου: Οι πέντε χιλιετίες επικυριαρχίας της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής στις κοινωνικές εξουσίες. (≈ 3500π.Χ. μέχρι 1500μ.Χ.)
 - Άρχοντες, οι μεγαλοϊδιοκτήτες γης

ΠΡΩΤΟ
ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ
ΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ 4ης π.Χ. ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΣΤΟ 1492 μ.Χ.,
ΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟ ΚΟΛΟΜΒΟ

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

• Η σημαίνουσα παρουσία της μεσαιωνικής Ρωσίας στο ευρασιατικό γίγνεσθαι

→ Αν και συνήθως υποτιμημένη από τους δυτικούς ιστορικούς, η παρουσία της μεσαιωνικής Ρωσίας από τον 9ο αιώνα και μετά είναι σημαίνουσα στο ευρασιατικό γίγνεσθαι. Η επιβολή ισχυρών σκανδιναβικών φύλων επί των σλαβικών λαών και η αρμονική ενσωμάτωσή τους σε ενιαίο σύνολο δημιούργησαν την πρώτη χαλαρή επικράτεια των Ρως σε μια τεράστια εδαφική έκταση, με άφθονο και ποικίλο φυσικό και ορυκτό πλούτο, εκτεταμένο εμπόριο και σημαντική για την εποχή τους στρατιωτική ισχύ.

→ Περί τα μέσα του 11ου αιώνα οι Ρως είχαν επεκταθεί από τη Μαύρη μέχρι τη Βαλτική θάλασσα, στις σημερινές περιοχές της Ουκρανίας, της ευρωπαϊκής Ρωσίας και της Λευκορωσίας. Διακρίθηκαν στη γεωργοκτηνοτροφία, στην επεξεργασία και διακίνηση φυτικών, ζωικών και ορυκτών προϊόντων. Αξιοποιώντας την πολεμική παράδοση των ηγετικών σκανδιναβικών φύλων, οι Ρως πρωταγωνίστησαν στη βορειοανατολική Ευρώπη κατά την κρίσιμη για τις ανθρώπινες κοινωνίες περίοδο του ώριμου μεσαίωνα.

→ Η όσμωση των Ρως με την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία και ο εκχριστιανισμός τους στο ορθόδοξο δόγμα θεμελίωσαν την πολιτική και θρησκευτική συγγένεια, που διατηρήθηκε και κατά την εποχή του αδύναμου Βυζαντίου, μέχρι την τελική πτώση του. Οι Ρως και η μετεξέλιξή τους, η Ρωσική Αυτοκρατορία, διαδέχθηκαν εν μέρει το Βυζάντιο στον κοσμικό και ιδεολογικό του ρόλο.

→ Κατάφεραν να αναχαιτίσουν τη γερμανική επέκταση υπό την αιγίδα των φανατισμένων τότε από την καθολική εκκλησία Τευτόνων ιπποτών και, αργότερα, την προώθηση της οθωμανικής αυτοκρατορίας προς τον βορειοανατολικό ευρωπαϊκό χώρο.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Η σημαίνουσα παρουσία της μεσαιωνικής Ρωσίας στο ευρασιατικό γίγνεσθαι**
 - Οι Ρώσοι συνεχίζουν αδιάλειπτα μέχρι σήμερα να διαδραματίζουν έναν από τους πρωταγωνιστικούς γεωπολιτικούς ρόλους στην Ευρασία και να διατηρούν ως έθνος τη θέση της υπερδύναμης σε παγκόσμια κλίμακα.
 - Τα ινδοευρωπαϊκής προέλευσης νομαδικά σλαβικά φύλα μυήθηκαν κατά τους προϊστορικούς χρόνους στη γεωργοκτηνοτροφία και εξαπλώθηκαν σε μια τεράστια ευρασιατική περιοχή, από τα παράλια της Αδριατικής μέχρι τη Βαλτική θάλασσα, καλύπτοντας και τις πεδιάδες της βορειοανατολικής Ευρώπης.
 - Άργησαν να οργανωθούν σε συνεκτικές ομοσπονδίες, οι σκληρές για την ανάπτυξη της γεωργίας και τη μόνιμη εγκατάσταση συνθήκες δύσκολα τιθασεύτηκαν, ακόμα και μετά τη σχετική αφθονία εργαλείων κατά την εποχή του σιδήρου.
 - Η επίπονη εκχέρσωση των πυκνών δασών για τη δημιουργία καλλιεργήσιμης γης, το παγωμένο έδαφος κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια του χρόνου και η ανάγκη περιοδικής επανάληψης αυτής της προσπάθειας, ανά 10 έως 15 χρόνια, λόγω εξάντλησης της γονιμότητας παρά τη βαθιά άροση, εμπόδιζαν τη δημιουργία ικανών πλεονασμάτων αγαθών και πληθυσμιακών εκρήξεων για την ενίσχυση των αστικών κέντρων.
 - Καθυστέρησαν και οι κοινωνικές διαστρωματώσεις, με τις συνακόλουθες επιθετικές φιλοδοξίες της άρχουσας τάξης. Οργανωμένοι σε πατριαρχικές δομές, οι Σλάβοι ακολουθούσαν την παράδοση της διοίκησης των φυλών τους από τους αρχηγούς των οικογενειών. Εικάζεται ότι συνέχισαν και την ινδοευρωπαϊκή φυλετική συνήθεια της πλειοψηφικής λήψης των σημαντικών αποφάσεων από τις λαϊκές τους συνελεύσεις.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Απορρόφηση της άρχουσας τάξης των Σκανδιναβών από το σλαβικό υπόβαθρο**
 - Σύμφωνα με την επικρατέστερη θεωρία, η άφιξη και κυρίαρχη παρουσία ισχυρών σκανδιναβικών φύλων στους σλαβικούς πληθυσμούς της σημερινής Ουκρανίας και βορειοδυτικής Ρωσίας ανασυγκρότησε και αναβάθμισε τις κοινωνικές εξουσίες τους κατά τον 8ο και 9ο αιώνα. Οι Σκανδιναβοί επικράτησαν στην ευρύτερη αυτή περιοχή με τη στρατιωτική οργάνωση και τις εμπορικές τους ικανότητες και απορροφήθηκαν σταδιακά και ομαλά από το πολυαριθμότερο σλαβικό υπόβαθρο.
 - Δημιουργήθηκε το πρώτο αξιόλογο πολιτειακό μόρφωμα και περί το 825, τέσσερις και πλέον αιώνες μετά τις κατακτητικές επιδρομές των γερμανικών φύλων που κατέλυσαν το δυτικό σκέλος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, εμφανίζεται το πριγκιπάτο των Ρως της ευρύτερης περιοχής του Κιέβου.
 - Ήταν η πρώτη σημαντική και εκτεταμένη κρατική οντότητα στη βορειοανατολική Ευρώπη, με υπολογίσιμες για τα κατεστημένα συστήματα εξουσίας –ακόμα και για την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία– παραγωγικές, εμπορικές και στρατιωτικές δυνατότητες.
 - Οι πολεμιστές των Ρως εμφανίζονται για πρώτη φορά το 860 στα τείχη της Κωνσταντινούπολης και επανέρχονται δριμύτεροι το 907. Οι ηγέτες της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας αναγνώρισαν στην εδαφική, οικονομική και στρατιωτική δύναμη του πριγκιπάτου ένα σύμμαχο-αντιστάθμισμα στους ισχυρούς Βούλγαρους του τσάρου Συμεών (893 - 927):
 - ❖ Σύναψαν με τους Ρως εμπορική συνθήκη ειρήνης με σημαντικά και αμοιβαία οικονομικά οφέλη.
 - ❖ Την ανανέωναν σε κάθε καινούργια απειλή.
 - ❖ Επιχειρούσαν παράλληλα την ιδεολογική και πολιτική προσέγγιση με τη νέα ισχυρή κρατική οντότητα της βορειοανατολικής Ευρώπης.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Απορρόφηση της άρχουσας τάξης των Σκανδιναβών από το σλαβικό υπόβαθρο**

→ Το 957, ο προκαθήμενος της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας Κωνσταντίνος Ζ' (963 - 959) υποδέχθηκε με τις δέουσες τιμές στην Κωνσταντινούπολη την πριγκίπισσα Όλγα, αντιβασίλισσα των Ρως. Η πριγκίπισσα γοητεύθηκε από τη σύζευξη κοσμικών και ιδεολογικών εξουσιών στην αυτοκρατορία και βαπτίστηκε –πιθανόν το 961– χριστιανή ορθόδοξη.

→ Ο εγγονός της Όλγας πρίγκιπας Βλαντιμίρ (980 - 1015) παντρεύτηκε την πριγκίπισσα Άννα, αδελφή του τελευταίου ισχυρού αυτοκράτορα Βασιλείου Β'. Το 988, ο Βλαντιμίρ βαπτίστηκε με τους κατοίκους του Κιέβου στον ποταμό Δνείπερο και ενσωμάτωσε τους Ρως στην ορθόδοξη ανατολική χριστιανική οικογένεια.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- Απορρόφηση της άρχουσας τάξης των Σκανδιναβών από το σλαβικό υπόβαθρο

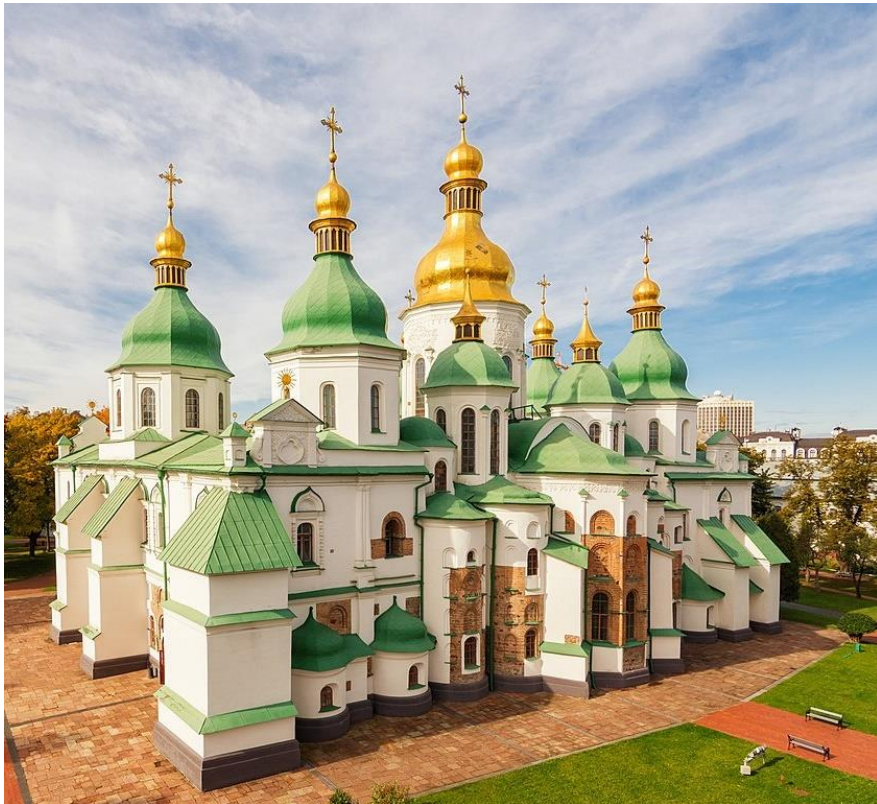

→ Η κυριαρχία των Ρως του Κιέβου στις πριγκιπικές ηγεμονίες της ευρύτερης περιοχής τους και η αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών της νέας εκτεταμένης επικράτειας ολοκληρώθηκε επί ηγεμονίας του Γιαροσλάβ του Σοφού (1019 - 1054). Ο Γιαροσλάβ στέφθηκε στο Κιέβο μέγας πρίγκιπας Κιέβου και Νόβγκοροντ, οδήγησε στο απόγειό του το κράτος των Ρως και θεμελίωσε τη μετεξέλιξή του στο ρωσικό έθνος.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Η πρωτοπορία των Ρως στο μεσαιωνικό γίγνεσθαι**
 - Ο νομικός κώδικας του Γιαροσλάβ, «η δικαιοσύνη των Ρως», θεσμοθέτησε πρωτοπόρες για την εποχή αρχές, σε αντίθεση με τις απάνθρωπες πρακτικές του δυτικοευρωπαϊκού μεσαίωνα.
 - Ο πρίγκιπας του Κιέβου προσπάθησε να συσφίξει με επιγαμίες και τις σχέσεις του με τους βασιλικούς οίκους της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, της Γαλλίας, Νορβηγίας, Ουγγαρίας και Πολωνίας. Εδραίωσε τον χριστιανισμό και ενίσχυσε την παρουσία της εκκλησίας κτίζοντας εντυπωσιακούς καθεδρικούς ναούς ελληνορθόδοξης τεχνοτροπίας, με ξεχωριστό δημιούργημα την Αγία Σοφία του Κιέβου.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

• Η πρωτοπορία των Ρως στο μεσαιωνικό γίγνεσθαι

- Το ανατολικοευρωπαϊκό κράτος των Ρως, λόγω και της όσμωσης με την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία, υπερείχε των αντίστοιχων δυτικοευρωπαϊκών κρατών του 11ου αιώνα, τόσο από πλευράς αστικών μεγεθών όσο και σε κοινωφελείς υποδομές. Πέραν του «κοινωνικού συμβολαίου» του Γιαροσλάβ στις μεγάλες για την εποχή πόλεις του Κιέβου, του Νόβγκοροντ, του Τσέρνιγκοφ κ.λπ. λειτουργούσε δημόσια εκπαίδευση και υπήρχε στοιχειώδης πρόνοια για τη διατροφή και υγεία των απόρων, κατακτήσεις αδιανόητες στα τότε βασίλεια της μεταρωμαϊκής Ευρώπης.
- Ακολούθησε ενάμιση αιώνας οπισθοδρόμησης, λόγω εξωτερικών πιέσεων από ασιατικά ημινομαδικά φύλα και εσωτερικών συγκρούσεων μεταξύ των πριγκιπάτων.
- Ο 13ος αιώνας στιγματίζεται στη συλλογική μνήμη των Ρως κατά το ξεκίνημά του, με την άλωση και λεηλασία της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους δυτικούς σταυροφόρους. Επλήγησαν εμπορικά και αποκαλύφθηκαν, τουλάχιστον στην άρχουσα τάξη τους, οι πραγματικές προθέσεις των καθολικών προς τους ορθοδόξους χριστιανούς.
- Ακολούθησαν οι προς ανατολάς εισβολές των διωγμένων από τους αγίους τόπους Τευτόνων ιπποτών. Ηγήθηκαν του γερμανικού εποικισμού κατά τον 13ο αιώνα, ίδρυσαν κράτος στην ανατολική Πρωσία και έμειναν στην ιστορία για παροιμιώδη σκληρότητα σε βάρος των τοπικών αγροτικών πληθυσμών. Οι μικροκαλλιεργητές εκτοπίστηκαν ή έγιναν δουλοπάροικοι.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνα της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Η πρωτοπορία των Ρως στο μεσαιωνικό γίνεσθαι**

→ Οι Ρως αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τους Τεύτονες ιππότες εισβολείς σε μάχη εκ παρατάξεως. Κινητοποίησαν όλες τις δυνάμεις τους, έθεσαν επικεφαλής του ενωμένου στρατού των πριγκιπάτων τους τον πρίγκιπα του Νόβγκοροντ, Αλέξανδρο Νιέφσκι και στις 5 Απριλίου 1242, νίκησαν τους Τεύτονες στη λίμνη των Πάγων.

- Λόγω της έντασης των σχέσεων με τη Δύση, της φανατικής δογματικής συμπεριφοράς και των ακροτήτων των «καθολικών» γερμανικών στρατευμάτων προς τους ανθιστάμενους «ορθόδοξους» ανατολικοευρωπαϊκούς λαούς, η νίκη των Ρως υπό την ηγεσία του Νιέφσκι δοξάζεται μέχρι σήμερα ως μεγάλη νίκη της ορθοδοξίας επί των διωκτών της, των «λατίνων» του καθολικισμού.
- Η νίκη των Ρως επί των Τευτόνων ιπποτών θεωρείται από πολλούς ιστορικούς ως μεγάλης ιστορικής σημασίας σύγκρουση δυο πολιτισμών, ισάξια της νίκης των Φράγκων υπό τον Κάρολο Μαρτέλο κατά των Αράβων, πέντε αιώνες πριν (732), στο Πουατιέ. Από θρησκευτική άποψη, αναγνωρίστηκε ως εκδίκηση για τη σύληση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους δυτικούς σταυροφόρους.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

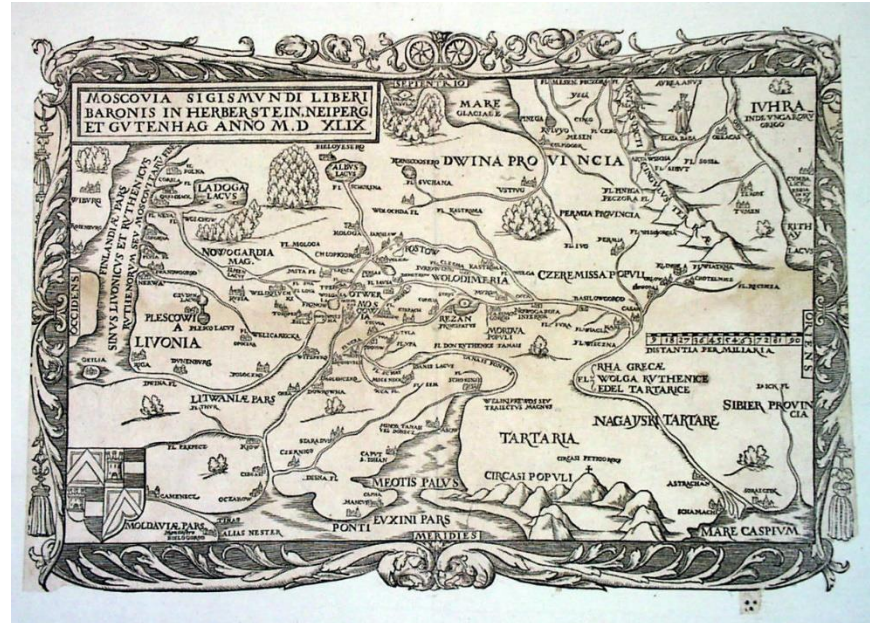
Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- **Τα πριγκιπάτα των Ρως στη δίνη της εισβολής των Μογγόλων**
 - Η επίθεση των Μογγόλων στα πριγκιπάτα των Ρως ξεκίνησε με τη νίκη τους το 1223 στην περιοχή του Κιέβου. Ανεστάλη μετά τον θάνατο του ηγέτη τους Τζένγκις Χαν (1227), συνεχίστηκε όμως δριμύτερη δέκα χρόνια αργότερα με την κατάκτηση όλων των παλαιών πριγκιπάτων των Ρως, φθάνοντας μέχρι τα όρια του τελευταίου μεγάλου πριγκιπάτου του βορρά περί το Νόβγκοροντ.
 - Οι Ρως απεκόπησαν από το Βυζάντιο, το υποταγμένο μεγαλύτερο τμήμα της επικράτειάς τους έγινε φόρου υποτελής και δυτικό προγεφύρωμα της αυτοκρατορίας των Μογγόλων και των συμμάχων τους Τατάρων. Διατήρησαν πάντως την ορθόδοξη ιδεολογική τους ενότητα, λόγω και της θρησκευτικής ανοχής των κατακτητών και συνειδητοποίησαν την ανάγκη μιας νέας μετακίνησης του κέντρου βάρους των κρατιδίων τους προς το πριγκιπάτο της Μόσχας.
 - Χρειάστηκαν άλλοι δύο αιώνες εσωτερικών ανακατατάξεων για τη μετεξέλιξη των πριγκιπάτων των Ρως σε μια συνειδητή νέα ρωσική εθνότητα και την απαλλαγή τους από τη μογγολο-ταταρική κηδεμονία. Το 1453 ήρθε το οριστικό τέλος του Βυζαντίου με την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Στην χτισμένη από τον μονοκράτορα, τότε Κωνσταντίνο, «Νέα Ρώμη» εγκαταστάθηκε η νέα πρωτεύουσα της οθωμανικής αυτοκρατορίας.
 - Οι Ρως –ή τουλάχιστον η άρχουσα τάξη τους– μετά από αιώνες πολιτικής, ιδεολογικής και πολιτιστικής όσμωσης με την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία και τη μετεξέλιξή της κατά την περίοδο 1026-1203 στο αδύναμο Βυζάντιο, βίωναν έκτοτε ως συγγενείς τη μακρά κατηφορική του πορεία. Συνειδητοποιούσαν ότι κατείχαν τη γεωπολιτική θέση και το ιδεολογικό υπόβαθρο για τη διεκδίκηση της ιδιότητας του μοναδικού κληρονόμου της υπερχιλιετούς χριστιανορθόδοξης παράδοσης.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- Το γεωπολιτικό εγχείρημα των Ρως: θεμελίωση του κληρονομικού δικαιώματος επί της βυζαντινής διαδοχής
 - Μετά την οθωμανική κατάκτηση και των τελευταίων βυζαντινών θυλάκων στον Μυστρά και την Τραπεζούντα (1461), ο πρίγκιπας της Μόσχας Ιβάν Γ' (1462 - 1505) επαναθεμελίωσε βιολογικά το κληρονομικό δικαίωμα επί του βυζαντινού θρόνου. Το 1472 παντρεύτηκε τη Ζωή Σοφία Παλαιολογίνα, ανιψιά του τελευταίου Βυζαντινού αυτοκράτορα. Ελευθέρωσε τη χώρα του από τους Μογγόλους και ανακηρύχθηκε «Τσάρος πασών των Ρωσιών».
 - Με το τέλος του ευρωπαϊκού μεσαίωνα, η Μόσχα διεκδικούσε δυναμικά τον τίτλο της «τρίτης Ρώμης» και η Ρωσία τον ρόλο του κραταιού συνεχιστή της παλαιάς ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στη βορειανατολική Ευρώπη. Δεν επανέλαβε πάντως το βυζαντινό λάθος, η κοσμική εξουσία ήταν απαλλαγμένη από την επικυριαρχία της θρησκευτικής.

Ο χιλιόχρονος μεσαίωνας της μεταρωμαϊκής Ευρώπης

Από την επικράτεια των Ρως στη Ρωσική Αυτοκρατορία

- Το γεωπολιτικό εγχείρημα των Ρως: θεμελίωση του κληρονομικού δικαιώματος επί της βυζαντινής διαδοχής
 - Εντούτοις, ο μετασχηματισμός της Ρωσίας σε μεγάλη ευρασιατική δύναμη άρχισε κατά τον 16ο αιώνα: Ο Τσάρος Ιβάν Δ' ο Τρομερός (1547 - 1584), ακολουθώντας το παράδειγμα των βασιλέων της δυτικής Ευρώπης, κατέλυσε βίαια στην επικράτειά του το φεουδαρχικό σύστημα, ενισχύοντας αποφασιστικά το συγκεντρωτικό-επιτακτικό κράτος και τη μοναρχική εξουσία. Διεύρυνε παράλληλα τα ρωσικά όρια προς ανατολάς και προς βορράν, μέχρι την Κασπία θάλασσα και τα Ουράλια, άρχισε την προσάρτηση της Σιβηρίας και δρομολόγησε τη δημιουργία ενός κράτους με τη μεγαλύτερη εδαφική έκταση στον κόσμο. Ο στόχος αυτός ολοκληρώθηκε στο τέλος του 18ου αιώνα.

